

NAPOVED INTEGRALNE SERIJE:

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja

V čedalje večji meri se soočamo z mnogoterimi, raznolikimi izzivi – od svetovnih do evropskih, slovenskih, lokalnih; od podnebnih sprememb do ekonomskih problemov.

Zato je nujen drugačen pogled na svet okrog nas, nov način razmišljanja in delovanja, preseganje kalupov...

Celosten pogled, ki nam bo pomagal, da elemente, ki jih že imamo, vidimo v novi luči, na drugačen in celosten način povežemo, prepletamo, stkemo – PAMETNO INTEGRIRAMO.

Drobce rešitev, ki bodo dobre za vse, imamo pred seboj, živimo z njimi – tu, v Sloveniji in Evropi.

Ker »nič ni tako praktično kot dobra teorija« (Lewin), predstavljamo NAČELA, po katerih je mogoče oblikovati nov, celosten konceptualen okvir; pravzaprav lahko vodijo do različnih teorij.

In ta načela nas lahko pripeljejo do TEORIJE INTEGRALNEGA RAZVOJA avtorjev Ronnieja Lessema in Alexandra Schiefferja.

Praktični primeri njene uporabe z odličnimi praksami (večina iz Slovenije) in novi integralni koncepti bodo sestavljali večino od 100 nadaljevanj v seriji »S pametno integracijo do trajnostnega razvoja«. Objavljali jih bomo v naslednjih nekaj mesecih, praviloma vsak dan od ponedeljka do petka. S pomembnim sporočilom, da je nujno pametno povezati številna prizadevanja in potencialne za trajnostni razvoj v okviru EU.

*Med drugim smo pristop integralnih svetov uporabili pri snovanju novega, trajnostnega modela razvoja za našo državo - poimenovali smo ga Integralna zelena Slovenija. Predstavili smo ga v knjigi **Integral Green Slovenia** (Routledge, 2016), ki smo jo uredili dr. Darja Piciga, prof. Alexander Schieffer in prof. Ronnie Lessem, napisalo pa poleg nas še 42 slovenskih avtorjev. Z Integralno serijo se odzivamo na številne pobude, da bi imeli čimveč gradiv o Integralni zeleni Sloveniji tudi v domačem jeziku.*

In integralna zelena pot lahko prispeva tudi k prihodnosti Evrope.

O vsem tem nas bo v prihodnjih mesecih pisalo več deset avtorjev knjige in drugih integralnih mislecev.

Vse to prvič celostno v slovenskem jeziku in edinstveno v svetovnem merilu.

Prijazno vabljeni k prebiranju, razmišljanju in ustvarjalni uporabi!

Dr. Darja Piciga

SEDMI TEDEN

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja – 34. nadaljevanje

29.3.2018

34. Dovolj za vse: skupnostno upravljanje z življenjskimi viri

Agrarne skupnosti, ki jih je v [predhodnem prispevku](#) predstavila dr. Nevenka Bogataj, so v preteklosti bolj celostno upravljale z naravnimi viri v svojem okolju. Čeprav še vedno dragocen model skupnostnega gospodarjenja, so danes vezane predvsem na manjša in manj kakovostna gozdna zemljišča in pašnike. Tudi druge oblike samooskrbnega, na skupnosti temelječega gospodarstva, ki smo jih spoznali do sedaj, vključujejo le del naravnih virov neke skupnosti – na primer partnersko kmetovanje ali energetska samooskrba.

V zadnjih letih pa so štiri nevladne organizacije zastavile dolgoročen program za razvoj in širjenje celostnega koncepta skupnostnega, do narave in človeka odgovornega upravljanja¹, s tem da povezujejo različne

¹ Ta program so začeli udeleževati v letu 2016, po tem, ko je bila napisana knjiga Integral Green Slovenia, zato v njej še niso omenjeni.

sodobne oblike nizkoogljičnega, z viri učinkovitega gospodarskega in družbenega delovanja. Projekt *Dovolj za vse: skupnostno upravljanje z življenjskimi viri* je plod spoznanj in izkušenj v dolgoletnih prizadevanjih za spremembo netrajnostnega odnosa do okolja in sočloveka, in sicer dveh nevladnih organizacij za trajnostni razvoj in varstvo okolja – Umanotere in Focusa, ter Inštituta za politike prostora in PIC-a (Pravno-informacijskega centra NVO-jev).

Dr. Darja Piciga

Kadar v širših ali ožjih skupnostih razmišljamo o bodočnosti, ki jo želimo zase in za svoje zanamce, največkrat sanjamo o visoki kakovosti življenja, delovnih mestih, ohranjeni naravi, gospodarskem napredku ter neonesnaženem okolju. Cilji, ki si jih zastavljamo, intuitivno povzemajo vse pomembnejše dejavnike, s katerimi merimo blaginjo prebivalcev in prebivalcev Slovenije in njeno trajnost. Iščemo ne le višino, ampak tudi enakost porazdelitve materialnih dobrin; ne samo števila delovnih mest, ampak tudi njihovo kakovost in primerno razmerje s prostim časom; dostojno stanovanje in dostopnost izobraževanja za vse, ki se želijo izobraževati; zdravje, zaupanja vredne institucije, varnost, dostopnost komunikacijske infrastrukture in kulturne ponudbe; kakovost zraka, ki ga dihamo, dostopnost in kakovost pitne vode, pripravljenost na izredne vremenske dogodke, oskrbo z energijo po dostopnih cenah za vse in dolgoročno vzdržno ravnanje z odpadki. Pa lahko imamo vse to? Lahko.

Vendar si celovite blaginje ne moremo zagotoviti kot posameznik, tudi ne kot posamezni gospodarski subjekt. Voda, gozd, rodovitna tla, obnovljivi viri energije, ohranjenost okolja, raznolikost in lepota krajine, biotska raznovrstnost - to so v Sloveniji prepoznani aduti. To so naši življenjski viri, ki se ne pustijo ujeti v ozke okvire. Dosežemo jih lahko samo, če se povežemo kot skupnost in si za njih skupaj prizadevamo.

Pri skupnostnem upravljanju z življenjskimi viri so v središču ljudje. Gre za vključujoče modele, ki temeljijo na soupravljanju in usklajevanju interesov ter krepijo solidarnost, občutek odgovornosti, pripadnosti in lastništva in družbeno povezanost prebivalstva. Lokalne skupnosti imajo pravico, da si zagotavljajo blaginjo z viri v svojem okolju. Imajo pa tudi dolžnost, da to počnejo s spoštovanjem, na vzdržen način in da skrbijo za ohranjanje virov v trajno skupno dobro.

Skupnostno upravljanje z življenjskimi viri je obetaven razvojni model, ki lahko sinergijsko odgovori na velike izzive, ki so nam skupni kot človeški civilizaciji in planetarnemu ekosistemu: podnebne spremembe, upadanje biotske raznovrstnosti, degradacija habitatov ter pohajanje svetovnih zalog ključnih surovin. Obenem pa tudi na dramatične napovedi o staranju prebivalstva in vedno večjem številu ljudi, ki bo v prihajajočih desetletjih primoranih zapustiti svoje domove zaradi nevdržnih razmer - kot posledice podnebnih sprememb ali izgube življenjskih virov, zaradi varnostnih, političnih, ekonomskih in družbenih razlogov. Pogosto so ti razlogi prepleteni.

Številne večje in manjše lokalne skupnosti v Evropi se ponovno obračajo k virom, ki jih imajo v svojem okolju in k ljudem – tistim z imeni in obrazi, ki skupaj živijo v organiziranih skupnostih, kot so občine in regije. Lahko pa tudi v vaseh in mestih ter na mikro ravni v soseskah in četrtnih skupnostih. Skupnosti se tako povezujejo v društva in druge civilnodružbene organizacije ali tvorijo združenja občanov in civilne iniciative.

Številni primeri skupnosti, ki so upravljanje z naravnimi in drugimi viri v svojem okolju vzeli v svoje roke, to potrjujejo. Dobre prakse dokazujejo, da se to da doseči in živeti že danes. Vendar to, da smo bogati z življenjskimi viri, prinaša tudi nevarnosti. Blaginjo ogroža trend privatizacije strateških skupnih dobrin, kot so vodni viri, genski material in javni prostor, ter prilaščanje zemlje s strani domačih ali mednarodnih podjetij.

Zato hočejo skupnosti biti suvereni, aktivni in odgovorni soustvarjalci lastne blaginje. Skupaj razmišljajo o tem, kaj želijo proizvajati, zakaj in kako, katere vire imajo v lokalnem okolju in katere so najbolj obetavne razvojne priložnosti, ki iz njih izhajajo. Lokalne skupnosti so zato najbolj naraven skrbnik in varuh ohranjanja količine in kakovosti življenjskih virov v svojem okolju.

Vendar pa Slovenija svojih mnogovrstnih razvojnih potencialov in priložnosti, ki izhajajo iz razpoložljivih življenjskih virov, še ne prepoznava in izkorišča na optimalen način. Bogastvo virov se pretvori v celovito in trajno blaginjo za ljudi šele, ko znamo z viri upravljati na vzdržen in sonaraven način, pri tem pa braniti suverenost in gojiti avtonomno razmišljanje. Nujni pogoji za to so še organiziranost skupnosti, medsebojno zaupanje in usposobljenost za upravljanje z viri.

Ključna področja, za katera moramo stopiti skupaj in ki zagotavljajo blaginjo v lokalni skupnosti, so: trajnostno urejanje prostora, samooskrba s hrano, energetska učinkovitost in oskrba z energijo iz lokalnih obnovljivih virov ter lokalno krožno gospodarstvo in trajnostna potrošnja. Pomemben vidik je tudi turizem, ki se v tak način upravljanja s skupnim lahko lepo vklopi in združuje vsa omenjena področja. Potenciali in dobre prakse na tem področju v Sloveniji so predstavljeni na spletni strani www.dovoljazvse.si, kjer so na voljo priročniki, namenjeni lokalnim skupnostim: priročniki za izvajanje skupnostnih projektov tako organizacijsko (postopki vključevanja skupnosti, zakonodajni okvir, procesi in postopki) kot vsebinsko, na podlagi konkretnih primerov: skupnostni prostor, skupnostni vrt, skupnostna sončna elektrarna, trajnostna mobilnost (pešbus in bicivlak) ter razpršeni hotel. Tako prakse segajo na pomembna področja človekovega življenja: prostor, hrana, energija, premikanje ter turizem, vse na načine, ki povezujejo skupnosti.

Slika: Skupnostno upravljanje z življenjskimi viri v Sloveniji: zemljevid dobrih praks na spletni strani www.dovoljazvse.si

Štiri organizacije (Focus, Umanotera, PIC, IPoP) smo se lotile projekta *Dovolj za vse: skupnostno upravljanje z življenjskimi viri* z namenom opolnomočiti lokalne skupnosti za prispevanje k prehodu v nizkoogljično družbo s trajnostnim upravljanjem z življenjskimi viri v lokalnih okoljih. S promocijo skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri kot pozitivno razvojno povratno zanko projekt prispeva k blaginji skupnosti ter povečanju neodvisnosti od fosilnih energentov in prehranske samooskrbe na ravni države. V okviru projekta smo do sedaj že izvedli:

- Kampanjo Skupnostno upravljanje z življenjskimi viri, ki je vključevala analizo koncepta in praks skupnostnega trajnostnega upravljanja z življenjskimi viri, izvedbo nacionalnih konferenc ter regijskih delavnic, široko promocijo koncepta skupnostnega trajnostnega upravljanja z življenjskimi viri.

- Pilotni projekt Upravljanje z življenjskimi viri v Novi Gorici, ki vključuje analizo stanja na nacionalni ravni, pregled in oceno stanja in virov, oblikovanje projektnih predlogov, pripravo projekta do izvedbe z načrtom aktivnosti, usposabljanje lokalnega koordinatorskega ter predstavitev izbranih rešitev za javnost.
- Pripravili materiale, ki jih skupnosti lahko vzamejo kot začetno točko za izvedbo lastnih projektov. Na podlagi izkušenj in analize normativnih okvirjev smo pripravili tudi priporočila za odločevalce s predlogi izboljšav in olajšanja izvajanja projektov.
- Izvedli 6 programov mentoriranja za vzpostavitev projektov skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri v lokalnih skupnostih.

Slika: Logotip projekta Dovolj za vse: skupnostno upravljanje z življenjskimi viri

Gradiva, ki so že na voljo: Vodnik po skupnostnem upravljanju z življenjskimi viri, Katalog dobrih praks 2016 ter zemljevid dobrih praks, ki ga sproti obnavljamo, 6 tematskih priročnikov s konkretnimi primeri ter analizo normativnega okvira za izvedbo skupnostnih projektov:

- [Vodnik po skupnostnem upravljanju z življenjskimi viri](#), ki utemeljuje koncept na področjih obnovljivih virov energije, učinkovite rabe energije, prostora, prehranske samooskrbe in lokalnega krožnega gospodarstva ter vključuje opise 60 dobrih praks;
- [Katalog dobrih praks](#) s podrobnimi opisi 12 dobrih praks;
- 5 priročnikov za izvedbo konkretnih skupnostnih projektov in procesni priročnik:
 - [Priročnik za izvedbo skupnostne sončne elektrarne](#)
 - [Priročnik za ureditev skupnostnega prostora](#)
 - [Priročnik za izvajanje spremljane poti v šolo](#)
 - [Priročnik za vzpostavitev zadružnega razpršenega hotela](#)
 - [Priročnik za ureditev skupnostnega vrta](#)
 - [Priročnik za izvajanje skupnostnih projektov](#)
- [Analiza pravnega okvira za skupnostne projekte](#);
- Spletna platforma [Dovolj za vse](#), kjer so predstavljena vsa gradiva in zemljevid Slovenije z opisi 44 dobrih praks, ki se sproti nadgrajuje.

Nekatere dobre prakse, ki so predstavljene kot pozitivni primeri skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri na zemljevidu Dovolj za vse, se predstavljajo tudi v okviru Integralne serije, na primer: v številki 30 je opisana zadruga Dobrina, v številki 28 je predstavljen primer urbanega skupnostnega kmetovanja - Urbani Ekovrt. Taki projekti trajnostno povezujejo različne vidike skupnostnega razvoja, od utrjevanja in povezovanja skupnosti, sonaravnega načina pridelave in predelave izdelkov, do elementov krožnega gospodarstva (kot je raba odpadnih materialov v nove namene) ter ekonomske vzdržnosti, saj se projekti vzdržujejo neodvisno.

Zato si izvajalci projekta želimo, da bi lahko mentorirali in spodbudili še več skupnosti k prevzemu nadzora in upravljanju življenjskih virov v lokalnih skupnostih. Projekt kot je Dovolj za vse, se vsekakor mora nadaljevati, ne zgolj kot projekt, temveč kot dolgoročen program razvoja trajnostnih prihodnosti.

*Besedilo je plod skupnostnega dela;
avtorji: društvo Focus, Umanotera, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij,
Inštitut za politike prostora*